

September 2025

1. Bogaerts, een dynastie van smeden en hoefsmeden.
2. Gereedschappen die de smid gebruikte.
3. De Hoefsmid – De Hoefstal
4. Sint-Ellooï en 5. Haardplaten in de smidse Bogaerts
6. Gewestplan en 7. De Plaatsnaamkunde in Zoersel.
8. Info Museum, Documentatiecentrum, copyright en Lidgeld.

Opgericht in 1977

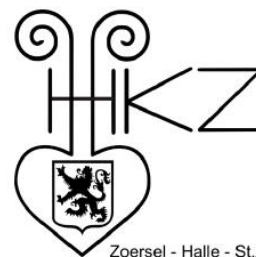
Weetjes en Ditjes en Datjes - nr.17

Het is eindelijk zover. Op 14 september 2025 openen we onze Smidse Bogaerts plechtig tijdens de Open Monumentendag.

Jullie zijn allen van harte uitgenodigd vanaf 14 tot 18uur. Alvast bedankt en we zien jullie graag op 14 september 2025.

Heemkundige Kring Zoersel

Zoersel - Halle - St.Antonius V.Z.W.

Zoersel - Halle - St.Antonius

ZONDAG 14 SEPTEMBER 2025 14.00uur

OPEN MONUMENTENDAG

Plechtige OPENING "SMIDSE BOGAERTS"

PROGRAMMA : - Toespraken Burgemeester en Schepen van Cultuur

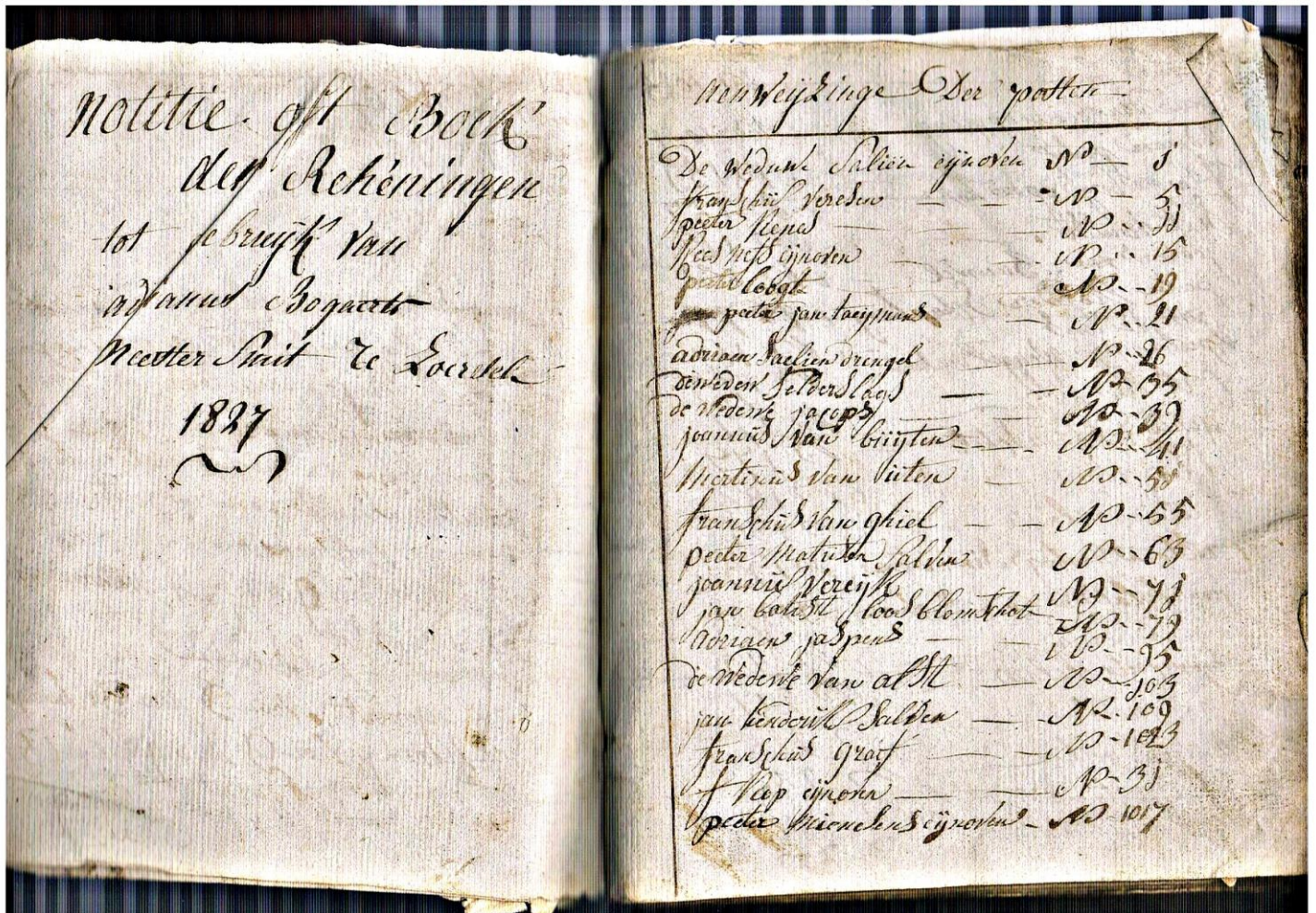
- Plechtige opening met receptie tot 15:30u.
- Optreden "Harmonie "EENDRACHT maakt MACHT"
- Aansteken smidsvuur en smeeddemonstratie
- Nadien verzorgde taarten en dranken

WAAR : Tuin van het HEEMHUISJE , Schoolstraat 9 te 2980 ZOERSEL

1. Bogaerts, een dynastie van smeden en hoefsmeden

In een indrukwekkende genealogische studie heeft Lodewijk Faes de familiegeschiedenis Bogaerts vanaf 1545 tot 2004 behandeld. (1)

Niet altijd werd in de bronnen het beroep vermeld. Toch vinden we in de studie niet minder dan 32 maal het beroep smid of hoefsmid terug. De eerste keer dat Bogaerts als smid genoemd wordt is 1625.

De familie zwermde uit naar andere dorpen tot in Nederland toe. In de directe omgeving vestigde een tak van Bogaerts zich met het beroep van smid onder meer in Sint-Lenaarts, Sint-Antonius, Oostmalle.

Ook in de dorpsgeschiedenis van Zoersel komt de naam herhaaldelijk voor. We geven enkele voorbeelden.

De pastorie van de Sint-Elisabethparochie in Zoersel werd in 1756-1757 gebouwd.

De steen werd geleverd door de plaatselijke steenbakkerij. Ze werd opgebouwd door metsers Adriaen de Knodder, Wauter van Roeij en Joseph Hertoghe; timmerlui Peeter Maes en Gillis Leijsen; schrijnwerker Peeter Verbuecken; en smid Adriaen Bogaerts. (2)

Deze Adriaan Bogaerts (3) was meestersmid en schepen van Zoersel en Westmalle. Daaruit blijkt ook dat Bogaerts een belangrijke familie vormde binnen de gemeenschap. Het beroep smid werd vaak gecombineerd met andere functies. Behalve schepen vinden we in de studie van Lode Faes ook het 'nevenberoep' veldwachter, landbouwer, steenbakker, kerkmeester, gemeenteontvanger, koopman in hout, veearts.

Café-uitbater wordt er niet vernoemd, alhoewel 'Het Hoefijzer' ook herberg was.

We lezen in de geschiedenis van De Lindekring het volgende over het ontstaan van de kring. (4)

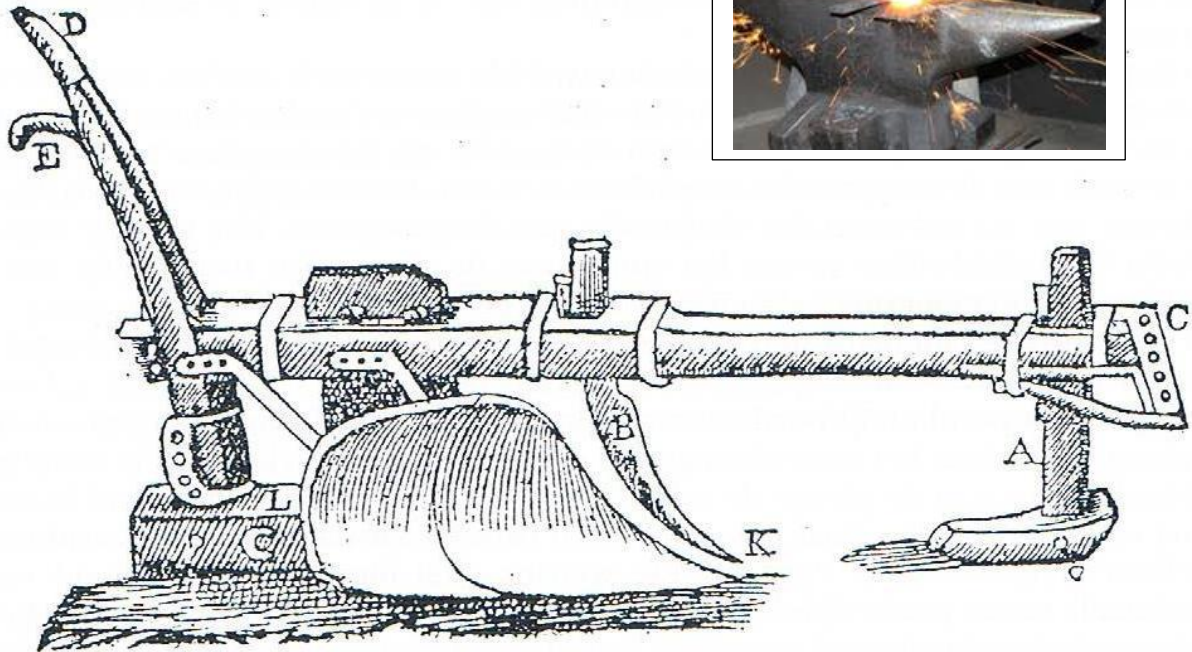
"In de herberg "Het Hoefijzer" bij Pier Smid (Petrus Bogaerts) (5) kwamen de kerkzangers na de zondagsmis bijeen om hun schorre keel en hun dorst kwijt te geraken. Op een dag kwam er één van de zangers op het idee om ook andere dan religieuze liederen te gaan zingen. Men besloot om een nieuwe vereniging te stichten. Alzo werd in 1891 de Zangmaatschappij "De Lindekring" geboren. In 1893 kreeg onze maatschappij een vlag cadeau van Jonker Claes van het Zoerselhof."

Was Bogaerts de uitvinder van de Oostmalse ploeg?

In het Jaarboek van de Heemkundige Kring Malle (6) besteden Florent Bosch en Daniël Van Nieuwenhuyze een zeer goed gedocumenteerd artikel over de Brabantse of Kempische ploeg. De Duitser Johann N. Von Schmerz schreef in 1807 een werk over de Belgische landbouw en sprak over de "Ploeg van Oostmalle" ("in Ostmal gemacht") als de beste toenmalige Brabantse ploeg. (7)

Schrijvers van het artikel stellen zich de vraag wie in aanmerking komt als 'uitvinder' van de Oostmalse ploeg. Corneel Bogaerts is één van de mogelijkheden. Deze Corneel Bogaerts was pas in 1795 in Oostmalle aangekomen. (8)

Cornelius Bogaerts (°Zoersel 1747 +Oostmalle 1826) was een man van aanzien: schepen van Oostmalle, kerkmeester van Oostmalle, meestersmid en landbouwer. (9)

Reproductie van de houtgravure van een Kempense ploeg, waarschijnlijk daterend uit het midden van de achttiende eeuw, gepubliceerd in het boek van Isfridus Thijs, van 1792. Hij heeft een verstelbaar voetje en een ploegkam vooraan; achteraan één ploegstaart met een handvat, een holronde schaar die zonder onderbreking de welving van het raster voortzet, en een heugel.

In een later artikel in het Contactblad van de HKM in 2002 vermeldt Jos Van Breen een merkwaardige tekst onder de hoofding "Hoefsmid Bogaerts in de problemen". (10. Blijkbaar leverde Bogaerts zijn smeedwerk o.a. ploegen ook in Nederland. In een herberg bij 'Ette na Rysbergen' wilde hij logeren, maar werd er beboet voor het overtreden van de wet op de sluiting der herbergen. Op 27 februari 1858 stuurt burgemeester Bauwens van Oostmalle een brief naar de commissaris om Bogaerts vrij te pleiten van enige schuld. Daarin wordt Bogaerts genoemd "een kunstwerker in het maeken van ploegen voor welke uitvinding door de landbouwkommissie aen hem alreeds drij medaliën zijn toegekend. Hij is alhier in den omtrek van vier à vijf uren bekend voor eenen uitmuntenden ploegen maeker ..."

Adrianus Franciscus Bogaerts (°Oostmalle 1817 +Oostmalle 1879) was de kleinzoon van Cornelis Bogaerts (11), de mogelijke uitvinder van de hogervermelde Brabantse ploeg.

Ook in Sint-Antonius was er een smid Bogaerts, afkomstig van Zoersel. Pastoor J. Matheusen schrijft in het parochieblad vanaf 24 juni 1948 de '**Geschiedenis onzer Parochie St.-Antonius**', achteraf ook gebundeld (12). Hij spreekt over 75 jaar tevoren, dus ongeveer 1875 met de volgende situering van de smidse? (Komende van Schilde) "rechts bij den inkom van St.-Antonius zagen wij den nieuwen hoefsmid Juul Bogaerts, opvolger van Janneken Van Buyten, die als smidsgast van Grimbergen was gekomen, en hier trouwde met Mie Katrien Van Aeken uit Brecht". (P. 30) De pastoor citeert ook de Brechtse geschiedschrijver Jozef Ernalsteen, die in het "Nieuwsblad der Kempen" (18 dec. 1937) een nostalgisch artikel schrijft over Juxschot. "'s Zondags na de Hoogmis was het druk in "De Kroon". Dan gingen de boeren 'n borrel pakken en praten over de gebeurtenissen.

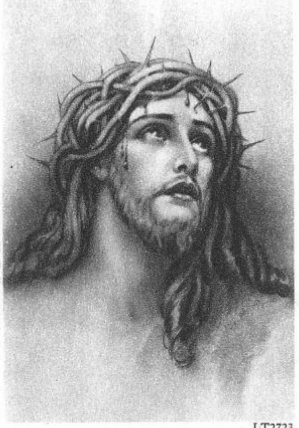
Men zag er smid Bogaerts, die in de week sterke schuppen en rieken op zijn aanbeeld met geweld van slagen smeedde, en er al de jaarmarkten van heel de streek mee afreisde, te Hoogstraten, Brecht, Hollandsch Putte, enz. Wie kende hem niet?" (P. 39)

Bogaerts en "Het Hoefijzer"

Lodewijk Faes gaat in zijn studie gedetailleerd in hoe Jan Bogaerts in het bezit komt van "Het Hoefijzer" en citeert daarbij uit het Oud Gemeentearchief van Zoersel. In 1654 was "Het Hoefijzer", gelegen op de Doelen te Zoersel, nog in bezit van Cornelis Geeraerts. Deze had zo veel schulden gemaakt, dat op

7 mei 1689 zijn sterfhuis werd geliquideerd. Jan Bogaerts, smid, had nog arbeidsloon 'verdient met smeden in 1688' te innen. Daaruit valt af te leiden dat hij in loondienst was bij Cornelis Geeraerts. In 1688 wordt Jan Bogaerts eigenaar van "Het Hoefijzer". Twee eeuwen blijft deze smidse in bezit van de familie Bogaerts. (13) Ook daaraan komt een einde. Cornelius Josephus Bogaerts, weliswaar schepen, veldwachter en meestersmid, kon de achterstallige rekeningen niet meer betalen en na een lang aanslepend proces komt Josephus Huypens in 1780 in het bezit van "Het Hoefijzer". (14) Waarschijnlijk blijft Cornelius wel verder werken in de smidse; in 1784 doet hij nog herstellingen aan de kerk van Zoersel. Hoe de eigendomsrechten verder lopen, daarover beschikken we (nog) niet over gegevens. Alleszins weten we dat de laatste smid Petrus Bogaerts (°1861 +1942) hoefsmid was in "Het Hoefijzer".

<p>De wet der waarheid was in zijn mond, en op zijn lippen vond men geen ongerechtigheid. Mal. II 6</p> <p style="text-align: center;">† Bid voor de ziel van zaliger Mijnheer PETRUS BOGAERTS weduwnaar van MARIA JOSEPHINA SELDESLAGHS Lid van den Bond van 't H. Hart en van de Confrerie van het H. Sacrament geboren te Zoersel 12 November 1861 en aldaar godvruchtig in den Heer ontslapen 10 Februari 1942 Gesterkt door de H. H. Sacramenten der Stervenden.</p> <p>Het beeld van den duurbaaren overledenen zal steeds voor ons staan, als het toonbeeld van den zorgzaamen huisvader, den liefdadigen burger en vooral van den vurigen kristen.</p> <p>Hij heeft de wegen van zijn huis gade geslagen, en zijn brood niet in ledigheid geëten (Spr. 31. 27) God verleende hem lengte van dagen (Ps. 90. 10) en hij mocht zijn nageslacht zien tot in het derde en vierde geslacht. Zeg. Huw.</p> <p>Duurbare kinderen en kleinkinderen, naar u gingen al mijn gedachten, voor u waren al mijn zorgen Ik ga naar Moeder. Als kostbaarste schat laat ik u na, de herinnering aan een onberispelijken handel en vooral aan een diep godsdienstig leven.</p> <p>Vergeet uwe Ouders niet in uwe gebeden. Zoet Hart van Jezus, wees mijne liefde. Zoet Hart van Maria wees mijn heil.</p> <p style="text-align: right;">Em. Verheyen, koster Zoersel</p>	 <p style="text-align: center;">ECCE HOMO.</p> <p style="text-align: right;">LT2723</p>	<p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">"Voorwaar Ik zeg u : zo iemand mijn woord onderhoudt, dan zal hij in eeuwigheid de dood niet zien." Jo. 8.</p> <p>In dankbare herinnering vieren we de H. Eucharistie en bidden we voor MEIJFFER Regina BOGAERTS Vroedvrouw - Verpleegster Lid van het Marialegioen en andere godvruchtige werken geboren te Zoersel op 21 maart 1895 en godvruchtig overleden in de St.-Jozelklinie te St.-Antonius-Brecht op 20 augustus 1976 Gesterkt door de HH. Sakramenten</p> <p>Van oude-, heilige-, Kempische was deze vrouw. Zij was uit een gezin met 9 gezusters. "Ik schiet er nog alleen van over" pleegde zij vaak te zeggen.</p> <p>Zij was niet getrouwd, maar zij wist dat zij toch zeer vruchtbaar kon zijn in het leven. Zij koos het beroep van verpleegster, van vroedvrouw. Hoeveel mensen zou zij niet verpleegd hebben? Hoeveel mensen zou zij het leed niet verzocht hebben? "Voor Kerk en Volk" wilde zij haar leven offeren. In geloof en dienstbaarheid was zij steeds in de weer.</p> <p>Zij hield danig veel van Zoersel, haar Kempisch geboortedorpje. Zij bewaarde alles zorgvuldig wat daarmee betrekking had.</p> <p>Gelovig heeft zij geleefd, gelovig is zij ook gestorven. Bij de overgang van dit leven naar het hiernaams werd zij gesterkt door het voedsel van het lichaam des Heren: "Wie mijn vlees eet en mijn bloed drinkt heeft eeuwig leven!"</p> <p>Dierbare familieleden, Ik hield van de familie en graag was ik tussen u. Blijf de familieband in ere houden. Dank voor de genegenheid en voor de zorgen aan mij besteed. Bid voor mij.</p> <p>Laat ons bidden: Goede God, geef aan Tante Regien nu het eeuwig geluk dat U beloofd hebt aan al uw getrouwen. Geef haar verkwikking na alle zorgen en het eeuwig samenzijn met al haar vrienden. H. Hart van Jezus, ik heb vertrouwen op U!</p> <p style="text-align: right;">De families BOGAERTS en SELDESLAGHS danken U voor uw godvruchtige gebeden en bliken van kristelijke deelneming</p> <p style="text-align: right;">Begr. A. BOGAERTS, Kerkplaats 38, St-Antonius-Br.</p>
---	--	--

Het is deze smidse die terechtgekomen is in het Kempisch Museum te Brecht. En nu dus eindelijk terug in Zoersel!!!

De dochter Regina Bogaerts (°1895 +1976) was de laatste bewoonster van een pand naast "Het Hoefijzer". De geschiedenis van smid Bogaerts loopt nog verder in Zoersel via een dochter. Petrus had negen dochters, maar geen zonen. De derde dochter, Antonia Leonia (°1893 +1927) huwde met Carolus Petrus Verbraecken, die het beroep van smid verderzette in de Zandstraat nr. 15 (nu winkel Verbraecken-Heyns huishoud- en tuinartikelen).

1. Familiegesciedenis Bogaerts 1545-2004 door Lodewijk Faes, Antwerpen, 2004, verder afgekort tot FB
2. <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/14633>
3. Adrianus Bogaerts, meestersmid en schepen van Zoersel en Westmalle, ° Zoersel 1739, + Westmalle 1822, FB p. 127
4. http://www.delindekring.be/?Geschiedenis:Ontstaan_1891
5. Petrus Bogaerts, hoefsmid in "Het Hoefijzer", ° Zoersel 1861, + Zoersel 1942, FB p. 155
6. Jaarboek 2006 Heemkundige Kring van Malle jaargang XXIX, verder afgekort tot HKM1997
7. HKM1997 p. 86
8. HKM1997 p. 88
9. FB p. 147
10. Contactblad Heemkundige Kring Malle, 21e jaargang, nr. 2, 2002 p. 9
11. FB p. 152
12. Geschiedenis onzer Parochie St.-Antonius, verschenen in het Parochieblad van Brecht-St.-Antonius vanaf 24 juni 1948, opgetekend door J. Matheussen, pastoor. De pagina's verwijzen naar de inbundeling.
13. FB p. 108
14. FB p. 132-135

SMEDEN

Smeden is één van de oudste metaalbewerkingsmethoden. Daarbij wordt een stuk metaal in een vuur verhit en dan in de gewenste vorm gebracht met een smidshamer met behulp van een aambeeld.

Voorwerpen die gesmeed zijn, zijn beduidend sterker dan voorwerpen van gelijke vorm die gegoten zijn. Dat komt doordat de kristalstructuur in een gegoten voorwerp willekeurig is, terwijl de microkristallen door het smeden gericht worden in de richting waarheen het voorwerp wordt gehamerd.

Het smeden van metalen werd vroeger voornamelijk gebruikt om de metalen stugger te maken. Metalen bestaan op mesoniveau uit kleine kristallen. Bij het buigen van ijzer schuiven deze kristallen langs elkaar, wat veel weerstand geeft. Door het herhaaldelijk beslaan van het metaal met een hamer breken de kristallen op in kleinere kristallen. Daarbij hebben alle kristallen bij elkaar een groter opperlak en hebben de kristallen daarmee ook een grotere weerstand samen bij het schuiven. De kristallen schuiven minder goed langs elkaar bij het vervormen van het metaal en het gevolg daarvan is dat het metaal stugger is geworden.

Het smeden gebeurde door een smid. Hij is een ambachtsman die van metalen allerlei voorwerpen maakt. Smid was vroeger een veel voorkomend beroep. Nu is het minder bekend, doordat tegenwoordig steeds vaker deze werkzaamheden overgenomen worden door industriële machines. Vroeger was de smid een belangrijk persoon omdat hij toen de enige bron was die ijzeren voorwerpen maakte die de maatschappij nodig had.

Hij oefende zijn beroep uit in een smidse. De smederij is de voor het smeden speciaal ingerichte werkplaats van een smid. Met behulp van vuur, aangeblazen door een blaasbalg wordt metaal eerst flink verwarmd totdat het vervormbaar is. Dan wordt het op een aanbeeld in de gewenste vorm geslagen of worden er andere behandelingen mee uitgevoerd zoals lassen, splijten, rekken, stuiken, buigen, wellen, ponsen of in een vorm gieten.

De Smidse – boven de blaasbalg, de werkbank, het vuur

Meestal moet het werkstuk herhaaldelijk opnieuw verwarmd worden om het smeedbaar te houden en om de spanningen in het materiaal, ontstaan door het bewerken met de smidshamer, op te heffen. Nadat het voorwerp ten slotte de gewenste vorm heeft wordt het afgekoeld in koud water. Als de smid kunstzinnig is wordt het voorwerp vaak nog verfraaid onder andere door graveren, polijsten en/of versiering door inlegging van andere materialen of metalen.

Smid is een zeer oud beroep want sinds de tijd dat de mens metaal is gaan gebruiken wordt er natuurlijk al gesmeed. In de oudheid hing er een waas van geheimzinnigheid om de smid die met vuur en vonkenspatten ijzer in de weer was. In sprookjes en legenden worden vaak dwergen als vakkundige smeden afgeschilderd. Vroeger waren er ook speciale goden van de smeedkunst zoals bij de Romeinen de god Vulcanus en bij de Grieken de god Hephaistos. In de oudheid was de smeedkunst hoog ontwikkeld. Vooral de Kelten en de Germanen wisten prachtig gesmede wapens en kunstvoorwerpen te maken.

De smid was onmisbaar voor de boeren, want hij maakte voor hen het nodige gereedschap zoals ploegen, schoppen, harken en schoffels. En natuurlijk was de smid onmisbaar voor het leger. Hij maakte wapens zoals zwaarden, strijdbijlen, lansen en speren. Ook wapenuitrustingen zoals harnassen. Vaak

hadden de legers ook smeden in dienst voor het vervaardigen van oorlogsmachines, zoals katapulten, belegeringstorens en stormrammen.

Tegenwoordig is de algemene smid vrijwel verdwenen en is zijn taak overgenomen door machinefabrieken die met grote productiesnelheid de metalen voorwerpen maken die voor het dagelijkse leven nodig zijn. Alleen het beroep van hoefsmid is vrijwel onveranderd gebleven. Ook is er vandaag nog vraag naar producten van de edelsmid voor juwelierswerk. Er is ook nog werk voor kunstenaars die de smeedkunst voor ornamenteel werk uitoefenen en voor restauratieprojecten aan historische gebouwen.

De kennis van de vroegere smeden is nog bewaard gebleven in veel handboeken en tegenwoordig zijn er nog mensen die voor hun plezier en als vrijetijdsbesteding de smeedkunst beoefenen. Onlangs konden we van een tachtigjarige smid uit Lommel een honderdtal handboeken kopen. Alleen was zijn prijs van 4000 euro boven ons budget. In sommige vrijetijdscentra worden ook vandaag nog drukbezochte cursussen gegeven om de smeedkunst onder de knie te krijgen.

Enkele bekende smeden in de lage landen waren Lodewijk Van Boeckel, een Belgische kunstsmid die omstreeks 1900 grote internationale vermaardheid verwierf. Karl Gellings werkte van 1928 tot zijn overlijden in 1969 als siersmid in Rotterdam. Hij maakte de spuitkronen van de fontein op het Hofplein in Rotterdam en de sculptuur op de toren van het Oogziekenhuis aldaar.

SMEEDIJZER

Dit is een ijzerlegering met minder dan 0,05 % koolstof. Het ijzer wordt in een steenkolenvuur verhit van 550 tot wel 1300 graden Celsius. Aan de kleur kan men ongeveer zien hoe heet het ijzer is; 550 graden is donkerbruin, 950 graden is geelrood en 1200 graden is helgeel; tot 1300 graden is het ijzer geelwit. Het wordt daarna tot de juiste vorm gehamerd of gebogen. Dit ambachtelijk productieproces resulteert in een materiaal met veel hogere treksterkte dan gietijzer, maar met een wat lagere druksterkte. Dit is in feite een ambachtelijke manier om staal te maken.

Het hameren had niet alleen met vormgeving te maken, maar ook met verwijdering van erts en slak en verbranding aan lucht van overtollige koolstof. IJzer verving al snel brons als metaal voor wapens en gereedschappen omdat het sterker was. Daarenboven was ijzer gemakkelijker te vinden en te ontginnen dan koper en tin. Het smeden van ijzer vergt echter meer kunde en kennis dan het bewerken van brons. De smeedtechnieken voor het bewerken ervan zijn anders en er zijn hogere temperaturen voor nodig en het metaal kan niet door verhitting gehard worden. Bij ijzer gebeurt dat door langdurig op het materiaal te slaan.

IJzer werd vanaf de vroege middeleeuwen in "laagovens", geladen met steenkool en erts, gesmolten. Zo bleven nog heel wat onzuiverheden in het metaal achter, die de smid tijdens het smeedproces moest verwijderen.

Vanaf de 18^e eeuw worden er voor het smelten van ijzererts "hoogovens" gebruikt, gestookt met houtskool. De hoogoven kon een hogere temperatuur bereiken, daardoor smelt het ijzer beter en had een homogener structuur. Zo nam de kwaliteit van het metaal toe. Deze evolutie kwam uit Duitsland en verspreidde zich daarna over Europa.

Tijdens de 19^e eeuw maakten verdere technologische ontwikkelingen de productie van modern staal mogelijk. Dat leidde tot de massaproductie van metalen voorwerpen en gereedschappen in gemechaniseerde fabrieken. Vooral vanaf de tweede helft van de 19^e eeuw kwam het vakmanschap van het smeden onder druk te staan. Volgens de industrietelling van 1910 waren er in België nog 7.506 smederijen, waar in totaal 15.080 mensen werkten. Dit aantal daalde fors in de 20^e eeuw. Door de mechanisering en de ontwikkelingen in de metaalindustrie neemt het belang van de “algemene smid” af. De hoefsmid bleef belangrijk zolang paarden een grote rol bleven spelen in de landelijke economie. Na de Tweede Wereldoorlog deed de mechanisering de rol van het lastdier in de landbouw verdwijnen. Ook in de Kempen verdween met het paard de smid uit het leven van het dorp. Om het hoofd boven water te houden, verschuiven veel smeden hun activiteiten naar andere, verwante bezigheden zoals het openhouden van een ijzerwinkel of fietswinkel of carrosserie en garage.

SMIDSVUUR

Een smederij of smidse heeft van oudsher een smidsvuur waar het te bewerken object, meestal ijzer, gloeiend heet gestookt kan worden. In het smidsvuur wordt met behulp van brandstof, steenkool of houtskool en extra zuurstof (verkregen door middel van een blaasbalg of ventilator) het te smeden voorwerp verhit.

WAT GEBEURDE ER IN DE KEMPEN?

Vermoedelijk werd er sinds de prehistorie ijzererts gewonnen in de Kempen. In de ijzertijd waren de Kelten, die toen het latere België bewoonden, meer vertrouwd met de ijzerbewerking dan de Romeinen en de Grieken, dit ondanks het relatief lage technologieniveau van de Keltische beschaving. De smid was in de lokale gemeenschappen een belangrijk persoon en schopte het ook zeer dikwijls tot burgemeester of schepen in het lokale bestuur. Hij kon trouwens als enige zorgen voor de metalen voorwerpen die van groot nut waren in de maatschappij.

In de 16^e eeuw werd er op vele plaatsen naar ijzererts gegraven en ook gevonden. Vooral in de 19^e eeuw nam de ontginning van ijzererts in de Kempen toe, ook in Zoersel. Tot aan de Eerste Wereldoorlog was er een belangrijke ontginning, maar met een laag ijzergehalte. De ontginning en de sporen daarvan zijn nadien verdwenen omdat het niet rendabel meer was.

DE SMID MANUSJE VAN ALLES

De belangrijkste taken van de landelijke smid in de Kempen waren, naast het beslaan van paarden en runderen, vooral het maken van gereedschappen, het aanleggen van hoepels op karrenwielen (in samenwerking met de wagenmaker) en vanaf de 19^e eeuw ook het installeren en herstellen van kolen- en olieketels.

Een groot deel van het werk van de smid was seizoensgebonden, omdat de vraag van zijn klanten, meestal landbouwers, dat ook was. Zo had de smid het in het najaar vooral druk met het aanscherpen en herstellen van ploegen. Het vervangen van ketels vond plaats tussen Allerheiligen en Pasen. Bestellingen voor karrenwielen gebeurden in de zomer. In de winter lagen heel wat landbouwactiviteiten stil en dan had de smid tijd voor andere zaken, zoals het maken van schoppen en bijlen en het maken van ander gereedschap zoals beslag voor deuren en het maken van sloten. In de winter legde de smid “kalkoenen” (schroeven met punten voor extra grip op ijs) onder de hoefijzers van de dieren. De meeste smeden in de Kempen kregen de stiel van thuis uit mee van vader op zoon. Dikwijls bleef een smidse zelfs in het bezit van eenzelfde familie zoals ook bij de familie Bogaerts en Verbraecken het geval was. In de Kempen zijn er tientallen dergelijke families te vinden. In de genealogie van de familie Bogaerts komen vanaf eind 1500 meer dan dertig smeden voor. Andere smeden leerden het vak als leerjongen van een plaatselijke smid. Vanaf de 19^e eeuw leerden sommige smeden uit de Kempen het ambacht op de vakschool.

2. GEREEDSCHAPPEN die de smid gebruikte

HET AAMBEELD

Een aambeeld (of aanbeeld in de volksmond) is een zwaar uitgevoerd metalen blok op een voetstuk. Hierop slaat de smid stukken smeedijzer of andere metalen in de juiste vorm. Soms wordt er ook een groot eiken blok gebruikt om daarop het fijnere werk te slaan, zodat de onderkant niet beschadigd wordt. Zo kan men allerlei rondingen en buigingen maken in een fijn werkstuk.

Het aambeeld wordt geplaatst op een onderstel. Vroeger werd hier een houten iepen of eiken blok gebruikt. Het aambeeld in de smidse Bogaerts staat op een eiken blok.

Er zijn veel uitvoeringen van een aambeeld al naargelang de werkzaamheden waarvoor het gemaakt is. De edelsmid gebruikt een zeer lichte uitvoering van enkele kilogram. De dorpsmid van vroeger had een aambeeld van 150 tot 400 kilo. Het aambeeld in onze smidse Bogaerts heeft een gewicht van iets meer dan 70 kilo. Eeuwenlang heeft het aambeeld bestaan uit een blok gesmeed staal met een laag koolstofgehalte. Later werd er een geharde stalen baan op het gesmede aambeeld aangebracht of werd het gegoten in gietijzer.

Belangrijk bij het werken is de juiste hoogte van de baan van het aambeeld. Te laag werken kan rugklachten veroorzaken en is zeer vermoeiend. In principe hangt de hoogte van het aambeeld af van de zwaarte en de aard van het werk. Bij werken met een “voorslager” of een “voorhamer” hoort een lager aambeeld.

Een Blaasbalg

Voor een rechtshandige smid wordt het aambeeld met de ronde hoorn naar links geplaatst. De zijde waar de smid dan voorstaat noemt men de "meesterzijde", de andere kant is de "gezelszijde". Er zijn ook aambeelden met een stuikblok. Dit bevindt zich aan de gezelszijde.

De klank voortgebracht tijdens het smeden kan schadelijk of hinderlijk zijn. Dit geluid kan wat worden gedempt door een ketting rond het aambeeld te bevestigen. Gesmede aambeelden maken minder geluid dan gegoten. Edelsmeden gebruiken op hun "stavelij" (werkbank) een soort miniatuur aambeeld, de zogenaamde "staak".

De BLAASBALG

Een blaasbalg is een soort pomp om lucht te blazen of te pompen en meestal een vuur aan te wakkeren.

Een blaasbalg bestaat uit twee stevige delen, meestal uit hout vervaardigd, met daartussen een soort lederen zak. Eén houten deel is beweegbaar. Aan het vaste deel is langs de voorzijde een mond bevestigd, meestal uit metaal. Dit deel wordt naar het vuur gericht en soms met een metalen pijp tot bij de aanjagers van het smidsvuur gebracht. De lucht wordt door een ventiel aan de onderzijde aangezogen zodra het bewegende deel op het vaste deel wordt bewogen. Dan ontsnapt de lucht met een behoorlijke snelheid uit de mond van de voorzijde.

De blaasbalg kan voor de open haard worden gebruikt, maar op grotere schaal bij de smid. De blaasbalg in de smidse Bogaerts is nog de originele van enkele honderden jaar oud en is bijna 2 meter. Door middel van de blaasbalg wordt zuurstof toegevoegd aan het brandende smidsvuur. Dat wakkert het vuur zo aan dat het ijzer witheet wordt en dus smeedbaar wordt.

Een balg of blaasbalg wordt ook in sommige instrumenten gebruikt, zoals in accordeons, pijporgels en doedelzakken.

3. DE HOEFSMID - DE HOEFSTAL

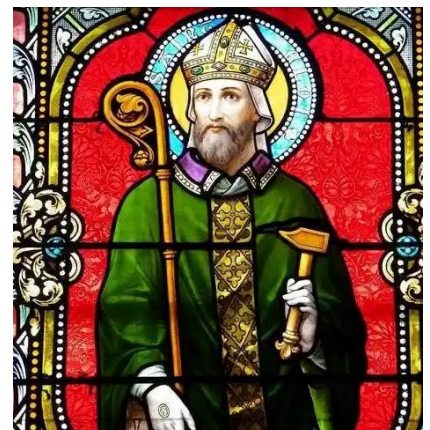
Een hoefsmid is een persoon die de hoeven van een paard of andere hoefdieren onderhoudt om de juiste hoefstand te behouden of te bevorderen.

Tot de 17e eeuw werden personen die zieke dieren behandelen over één kam geschoren met hoefsmeden en in Zuid-Nederland "smet". Later werden ze aangeduid als "peirdemeester"; Tot in de tweede helft van de 20e eeuw werd de taak van hoefsmid vaak als nevenberoep uitgeoefend door de dorpssmid. Men ging met de paarden naar de smederij waar ze "warm" werden beslagen. De paarden werden daartoe vastgezet in een "travalle of travelle", (van het franse woord "travail"), een hoefstal bij de beslagen.

Hij bestaat in hoofdzaak uit vier opstaande stijlen, die in een rechthoek zijn opgesteld en in langs richting twee aan twee verbonden zijn met een schuin oplopende balk. Vooraan op het laagste gedeelte wordt de voorpoot vastgebonden. Aan de achterste hoekstijlen zijn twee ijzeren ogen bevestigd waarin een horizontale ijzeren staf geschoven wordt waaraan een achterpoot van het paard wordt vastgemaakt. Op die manier kan de smid gemakkelijk de hoeven van het paard bewerken

Naast bekappen, randen afsnijden en bijvijlen wordt een hoefijzer onder de hoeven bevestigd om sterke slijtage van de hoef te voorkomen. De hoef groeit ongeveer de lengte van de hoef per jaar. Het hoefijzer moet goed aansluiten en naar achteren ongeveer 0,5 cm langer zijn dan de hoef. Het wordt onder de hoef aangebracht met 6 of 8 spijkers (hoefnagels) en de kop van de nagels dient na het aanbrengen nog 1 à 2 mm onder het ijzer uit te steken, zodat het ijzer niet loskomt. De nagel die door de hoef komt wordt met een tang afgenepen en het nog uitstekende eindje wordt verzonken omgeslagen. De hoefijzers zijn meestal reeds in verschillende maten geprefabriceerd, zodat bij het aanbrengen slechts kleine aanpassingen nodig zijn. Ze kunnen dan ook koud worden aangebracht.

4. SINT-ELOOI

Eligius van Noyon, Saint Eloy of Sint-Elooi is geboren te Chaptelat, een dorp nabij Limoges in het Franse Aquitanië. Eligius wilde volgens de overlevering hoefsmid worden, maar hij werd echter opgeleid tot goudsmid bij Abbo van Limoges, muntmeester en koninklijk schatkistbewaarder van Neustrië. Op aanbeveling van Abbo vroeg koning Clotharius II aan Eligius om voor hem een gouden met edelstenen versierde troon te maken. Nadat het werk klaar was gaf Eligius het resterende goud terug aan de koning. Deze eerlijkheid bezorgde hem de functie van muntmeester van Marseille en een plaats in de hofhouding.

Na de dood van Clotarius II (629 of 630) benoemde zijn zoon, koning Dagobert I, Eligius tot zijn belangrijkste adviseur. Hij wekte haat en afgunst op bij degenen die het met de wet en moraal niet zo nauw namen. Zijn faam verspreidde zich snel en ambassadeurs betoonden hem eerbewondering alvorens de koning hem met een bezoek vereerde. Toen Eligius de kans zag om de Bretonse koning Judicaël over te halen zich te onderwerpen aan het Frankische gezag, steeg zijn invloed nog meer. Eligius gebruikte zijn bekendheid nog meer door geld in te zamelen voor de armen en slaven vrij te kopen. Ook stuurde hij dienaren uit om de lichamen van terechtgestelde misdadigers een fatsoenlijke begrafenis te bezorgen.

Hij werd samen met zijn vriend Andoënus (bekend als Dado of Ouen) aan het Hof gezien als iemand met een respectvolle levenswijze, omdat hij leefde volgens de regels van het Ierse kloosterleven, in Gallië bekendgemaakt door Columbanus. Hij voerde deze leefwijze ook in het klooster van Solignac in, dat hij in 632 stichtte. Eligius liet de basiliek van Paulus in Parijs bouwen en liet de basiliek van Saint-Martial restaureren. Na de dood van Dagobert I verliet Eligius en Dado het Hof en werd tot priester gewijd. Na het overlijden van Achariu, de bisschop van Noyon-Tournai, op 13 mei 640 volgde Eligius hem op.

De inwoners van zijn bisdom waren voornamelijk ongelovigen. Eligius richtte zich op de Ierse kerstening van de Vlamingen (Morinen en Menapiërs), de inwoners van Antwerpen en Brabant (de Nerviërs) en de Friesen en andere stammen langs de kust. In 634 stemde Eligius in met de toewijzing van de immuniteit aan de abdij van Saint-Denis in Parijs, waardoor deze een eigen rechtspraak kreeg. In zijn eigen bisschoppelijke stad Noyon liet hij een nonnenklooster bouwen. Toen het lichaam van de heilige Quintinus gevonden was, stichtte bisschop Eligius een kerk met bijhorend klooster tot zijn nagedachtenis. Uit deze periode is nog een preek bekend waarin Eligius de plaatselijke gewoonten van die tijd bestrijdt; hij bestempelde die als heidens. Ook een preek over het Laatste Oordeel is gekend. Als edelsmid vervaardigde Eligius reliekschrijnen voor Germanus van Auxerre, Genoveva van Parijs en voor Martinus van Tours. Op 1 december 660 zou hij na een korte ziekte gestorven zijn te Noyon. In de iconografie en in de rooms-katholieke kunst staat hij dikwijls afgebeeld in een bisschopsgewaad met een kromstaf in de linkerhand en een miniatuurkerk in goud op de handpalm van zijn rechterhand. Ook is hij wel afgebeeld met een gekroonde smidshamer, gekroond aambeeld, tang in plaats van een staf, een paardenpoot en een reliekschrijn.

Eligius is de patroonheilige van de goud- en zilversmeden, de hoefsmeden, de slotenmakers, de smeden in het algemeen, de metaalbewerkers, de muntmeesters, de graveurs, de horlogemakers, de zadelmakers, de wagenmakers, de koetsenbouwers en de garagehouders. De Rooms-Katholieke gedenkdag is 1 december en de zondag na 24 juni (translatiefeest). Zijn feestdag op 1 december heet "koude Elooï"; het translatiefeest op de zondag na 24 juni heet "warme Elooï".

Sint-Elooï wordt vooral vereerd in Vlaanderen, de provincie Antwerpen, in Doornik en in de omgeving van Gent en Brugge. In heel wat kerken bevinden zich zijn relikwieën en op tal van plaatsen zijn er Sint-Elooïvieringen met paardenzegeningen en processies. In Wommelgem bevindt zich het Sint-Elooïmuseum (EURELOY). Heel wat personen, culturele verenigingen en broederschappen, kerken, scholen, plaatsen en woonzorgcentra zijn "Elooï"-naamdragers

LEGENDEN

Over Elooï bestaan veel, soms ongeloofwaardige legenden.

We sommen er hierna enkele op:

De legende van het geërfde paard vertelt de bemoeienis van Eligius met een paard dat hem zelf had toebehoord. Het paard, gewillig en zacht van karakter werd na zijn dood geërfd door de pastoor die de kathedraal beheerde. Maar de bisschop die hem opvolgde zij dat het zijn eigendom geworden was en liet het paard weghalen bij de pastoor. Nauwelijks in bezit van de bisschop liep het paard mank en kreupel en zag er zwak en ziek uit. Hij schonk het weg aan een nobele dame, die er een ongeval mee kreeg. De bisschop kreeg het dier terug.

Ten einde raad kreeg hij het advies het terug te geven aan de pastoor die het geërfd had. Na een paar dagen gedroeg het zich weer normaal zoals voordien en het leek niet te verouderen.

Een andere legende is deze van de kwaadaardige smid. Eligius had zijn staf gebroken en zocht een smid om er een band rond te leggen. De smid antwoordde hem dat hij voor zulk prutswork geen tijd had. Een oude vrouw vertelde hem dat de smid gewilliger was wanneer men hem aansprak met "baas bovenbaas". De smid herstelde de staf en Eligius bedankte de oude vrouw door haar boven het smidsvuur te houden en als een jonge maagd weer op grond te zetten. De smid had dit gezien. De vrouw van de smid was erg lelijk. Hij hield haar zoals Eligius boven het smidsvuur maar ze verkoolde.

Ook over het ontstaan van de plaats Ourscamp bestaat een legende. Eligius wilde een kapel bouwen voor gewonnen kristenen. Een kleine jongen met een sterke os hielp hem daarbij. Plots sprong een woeste beer uit het woud er verscheurde de os. Eligius beval de beer het werk van de os verder te doen. Meteen verloor de beer zijn woestheid en liet zich gewillig het juk aandoen en deed alles wat eerst de os deed. De plaats waar dit gebeurd is ligt aan de oever van de Oise en heet vandaag nog Ourscamp, wat Berenkamp wil zeggen.

Een volgende legende gaat over een afneembare paardenpoot. Als jonge kerel leerde Eligius smeden bij een smid die boven de inkomdeur het opschrift had hangen "meester boven de meesters". Toen op zekere dag een weerspannig paard werd binnengebracht wist de meestersmid er geen raad mee. Eligius ging rustig naar het paard, nam de poot eraf, legde hem op het aanbeeld en voorzag de poot van een nieuwe hoef en zette hem weer aan de romp. De smid had dit gezien en probeerde hetzelfde bij een volgend lastig paard. Dit paard begon hevig te bloeden en de smid riep Eligius ter hulp. Deze stelde als voorwaarde dat de smid het opschrift boven de deur moest weghalen. Toen dit gebeurd was hield

het bloeden onmiddellijk op. Eligius zette de poot er weer aan en het paard verliet hinnikend de smidse. Een beeld met de uitbeelding van dit verhaal bevindt zich in de kerk van Plozévet in Bretagne. Eligius werd in zijn smidse door de duivel bezocht, maar hield hem met een tang aan de neus vast. Een variant op deze legende is dat Eligius door de duivel in vrouwenkleden werd verleid, maar dat hij de duivel afhield door hem een gloeiende kool in zijn gezicht te duwen.

Eloy en het wonder van de paardenhoef (XVIIe eeuw).

Eligius werd in het gewaad van koningin Clothilde begraven. Zijn dode lichaam was zo zwaar dat het niet naar Chelles vervoerd kon worden. Het ging echter plotseling heel gemakkelijk toen men hem naar Saint Loup te Noyon bracht. Bij het overbrengen van het gebeente van de heilige Martialis opende de deuren van de gevangenis vanzelf voor een algemene amnestie.

5. Haardplaten in de Smidse Bogaerts

De functie van haardplaten is tweërlei. Enerzijds om de warmte achter de haard op te nemen en weer uit te stralen. Hoe dikker de plaat, hoe sterker de werking. In de woning kan daarmee het rendement van de warmte tot 50% verbeterd worden.

Anderzijds beschermen ze ook het metselwerk achter het open vuur.

Reeds in de 15^e eeuw werden er haardplaten gebruikt. De gietijzeren platen werden gegoten in een zandbed.

Aanvankelijk waren de platen zonder reliëf, maar al snel gebruikte men houtsneden en stempels die in het zand werden gedrukt.

Met verbeterde technieken kon men versieringen, wapenschilden, familiewapens, bijbelse taferelen, allegorische voorstellingen, portretten en herdenkingen in reliëf brengen. Meestal werden daarvoor bestaande prenten of gravures gebruikt. Werkhuizen die gespecialiseerd waren in het gieten van haardplaten hadden vaak modellenboeken. Vermits haardplaten vrijwel niet slijten, zijn er duizenden exemplaren bewaard gebleven.

Vooraf in de 19e eeuw waren haardplaten populair en werden massaal geproduceerd.

In de nalatenschap van smidse Bogaerts zijn vier exemplaren bewaard. Hoe oud deze zijn kunnen wij niet achterhalen. Ze geven een mooi overzicht van de variatie in voorstellingen: twee wapenschilden, een religieuze afbeelding en een familieportret.

Het wapenschild van de Nederlanden

Het staatswapen van het koninkrijk Nederland stelt een gekroonde leeuw voor met in de rechtersvoerpoot een sabel en in de andere voerpoot een bundel pijlen. Dit was de voortzetting van het wapen van de Unie van Utrecht, de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden.

De heraldische leeuw werd pas vanaf 1609 gekroond. Oudere voorstellingen geven de leeuw zonder kroon weer met een sabel en op het einde van de sabel een vrijheidshoed. Dit is de afbeelding in het wapenschild in de Smidse Bogaerts.

Bronnen
Wikipedia

<https://www.hubert-herald.nl/Staatswapen2.htm>

Wapenschild van de Habsburgers

Deze haardplaat stelt het wapen van de Habsburgers voor, Karel V en Philip II.

De wapens van de Habsburgers vinden we o.a. op

<https://historysite.github.io/habsburgers.html>

De gegevens hiervoor werden ons bezorgd door Marc Van de Cruys en de uitgeverij Homunculus.

Haardplaat met religieuze (?) voorstelling

Wij zien de voorstelling van een gekroonde dame op een verhoog, geflankeerd door een man met schild en sabel. De dame schenkt wat aan een vrouw die met uitgestoken hand ontvangt. Achter de vrouw zien we een man die een mand vult. Een andere man staat ruggelings met de handen omhoog om een verpakking te dragen of te tillen. Ook het schelpmotief zien we achter de dame. Het hele tafereel heeft een interieur als achtergrond.

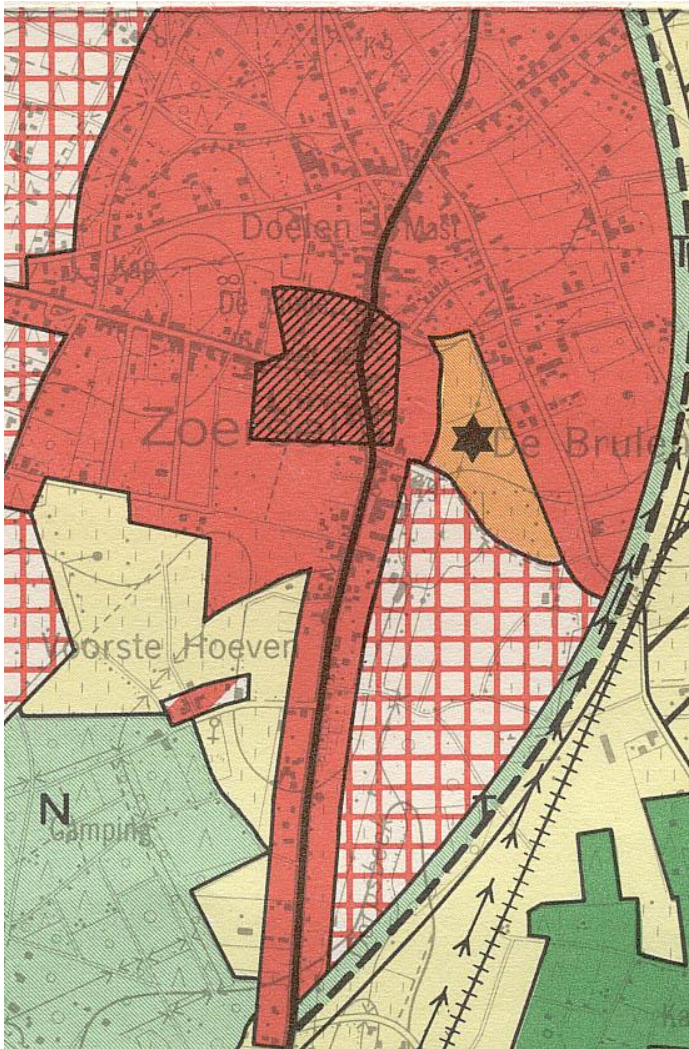

Haardplaat met Oosters familietafereel

Op deze plaat zien we een man en een vrouw gearmd in Oosterse kleding met in hun gezelschap een kind. De vrouw heeft een bos bloemen in de hand. Daarnaast en op de achtergrond merken we links een palmboom en rechts een moskee

6. GEWESTPLAN

Een gewestplan is in het Vlaamse Gewest een ruimtelijk plan waarin een juiste functiebeschrijving is toegekend aan heel het grondgebied. Via kleuren wordt aangegeven of een zone bedoeld is als woongebied (rood), industriegebied (paars), landbouwgebied (geel), bos (donkergroen), natuur- of parkgebied (lichtgroen), gemeenschapsvoorzieningen en openbare nutsvoorzieningen (lichtblauw). Zo is het gewestplan dus opgedeeld in verschillende kleuren, die in grote lijnen de bestemming van de gronden vastleggen. Elk gebied of elke bestemming bevat specifieke voorschriften en bepaalt mee de bouw en toepassingsmogelijkheden van de betrokken gronden.

Tevens wordt de visie van de overheid uitgedrukt omtrent de toekomstige ruimtelijke ordening, door bijvoorbeeld het reserveren van woonuitbreidingsgebieden of door het voorzien van nabestemmingen op de huidige bestemming. De nabestemmingen worden met arceringen aangeduid.

In 1962 werd op verzoek van Theo Lefevre via de "wet op stedenbouw" beslist tot de opmaak van een nationaal plan, streekplannen en gewestplannen. De gewestplannen zouden waar nodig aangepast of verder gedetailleerd kunnen worden door algemene plannen van aanleg (apa's) en bijzondere plannen van aanleg (bpa's)

Het koninklijk besluit van 28 december 1972 legde de wettelijke grondslag voor het opstellen van de gewestplannen vast.

In het Vlaams Gewest werden 48 afzonderlijke plangewesten aangewezen die elk afzonderlijk werden goedgekeurd tussen 1976 en 1980.

Voor onze gemeente is het gewestplan Turnhout van toepassing. Dit werd op 30 september 1977 vastgelegd bij Koninklijk Besluit.

Oorspronkelijk was het de bedoeling de plannen om de 10

jaar te herzien. Dit is er echter nooit gekomen. Door een aantal wetten werd de open ruimte daarenboven steeds verder aangetast. Belangrijk hierin was de opvulregel die toeliet nieuwe zonevreemde woningen te bouwen, wat leidde tot meer lintbebouwing en het minidecreet uit 1984 dat toeliet dat zonevreemde bedrijven nog verder konden uitbreiden.

De wet op stedenbouw uit 1982 voorzag de mogelijkheid om de ruimtelijke ordening bovenlokaal te sturen door de opmaak van een nationaal plan, of door streekplannen. Deze werden door gebrek aan politieke eensgezindheid nooit opgemaakt, waardoor er geen bovenbouw was die de ruimtelijke ontwikkeling een bepaalde richting uitstuurde. Die bovenbouw is er pas in 1997 gekomen met het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen, dat wel een visie vastlegt over de gewenste toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen, zoals bijvoorbeeld het behoud van open ruimte door wonen te concentreren in de bestaande woonkernen.

Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen werd in 2020 opgevolgd door het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen.

Kunnen gewestplannen vandaag dan nog worden gewijzigd? Neen, sedert de Codex Ruimtelijk Ordening kunnen geen nieuwe apa's en bpa's worden opgemaakt en momenteel worden dus GEEN wijzigingen meer doorgevoerd aan een gewestplan. De Vlaamse overheid heeft bepaald dat in de toekomst bestemmingen en bijhorende voorschriften kunnen worden vastgelegd in ruimtelijke uitvoeringsplannen (RUP's).

Deze heffen de gewestplanbestemming op voor het betrokken plangebied. Het gewestplan wordt daar dus niet gewijzigd maar opgeheven.

Op plaatsen waar een RUP nog niet van toepassing is blijven de bestemmingen en voorschriften van het gewestplan ook vandaag nog gelden.

De gewestplannen kan u raadplegen op de website van GeoPunt. Daarnaast kan men ook het geoportaal ruimtelijke plannen en verordeningen raadplegen

Waarom nemen we nu in onze Weetjes een zo lange aanloop langs het gewestplan.

In de toelichtingsnota bij het gewestplan Turnhout vinden we op bladzijde 4 een uitgebreide toelichting naar de facetbestemming **woongebieden**. Zij werden afgebakend in functie van bestaande fysische en juridische toestanden. De lint- en verspreide bebouwing werd in de mate van het mogelijke grafisch weergegeven. Daarenboven zijn woonuitbreidingsgebieden voorzien. ....

Bij de verdere inrichting en uitbouw dient een bijzondere zorg te worden besteed aan het landelijk karakter van het gebied. Bij het opstellen van BPA's zal men voornamelijk de doelstellingen van het gewestplan, met name het behoud van het streekeigen karakter verder kunnen doortrekken tot in de stedenbouwkundige ordening van elke stad, dorp of nederzetting. Bijzondere aandacht dient besteed te worden aan de bouwhoogten voor gemeenten met landelijk karakter. ....
Bijzondere aandacht wordt in de toelichtingsnota geschonken aan het volgende en hierbij willen we dan tot de kern van de zaak komen. We nemen de tekst letterlijk over.

“Binnen de woongebieden werden meerdere zones aangeduid als woongebied met culturele, historische en/of esthetische waarde. De aanvragen voor verbouwing en nieuwbouw dienen met de meeste aandacht onderzocht teneinde een aftakeling van het architectonisch geheel te voorkomen. In deze gebieden dienen stedenbouwkundige plannen, bouw- en verkavelingsaanvragen opgesteld en onderzocht, rekening houdend met bijzondere stedenbouwkundige voorwaarden met betrekking tot criteria als:

- **Bouwhoogte, bouwdiepte, de in- en uitsprongen op de gevelvlakken**
- **de kleur en de aard van de aan te wenden materialen**
- **de indeling van de gevel en verhouding der gevelvlakken**
- **het bedakingstype, de aard der dakbedekking en de opvatting der kroonlijsten**
- **de wijze van inplanting**
- **de aanleg van niet bebouwde delen**
- **de invloed op het oude originele stratenpatroon**
- **de invloed van straatbreedte en helling van de straat op het bouwvolume**

Een goede verhouding, het samengaan van bouwvolumes en het uitzicht is zeer belangrijk. Schaalvergroting zal meestal vernietigend zijn voor het typisch stedelijk of dorpslandschap. De kleinschaligheid zowel horizontaal (aantal bouwlagen) als verticaal (breedte der bouwkavels) dient behouden en als leidraad te dienen voor verdere planning”

Deze gebieden zijn op het gewestplan gearceerd en worden in de omgangstaal C-gebieden genoemd. De omgeving rond de Sint-Elisabethkerk in Zoersel is zo'n gebied waarvan we hier voor de goede orde een afdruk weergeven. Dit gebied loopt tot aan de apotheek in het Dorp en tot voorbij Verbraecken-Heyns. In de Kerkstraat loopt dit tot voorbij de school.

We zien in dit gebied bedreigingen op ons afkomen.

1. Na het stopzetten van de beenhouwerij Bart en Heidi werd er op dit terrein een omgevingsvergunning aangevraagd door CEDE Projects bv voor het inplanten van 12 appartementen in vier bouwlagen. Dit is helemaal niet conform met de voorschriften in de C-gebieden. In de voorgevel is er een glaspartij voorzien van 6 meter breedte op 9 meter hoogte. Dit is helemaal niet conform met de gebouwen in de buurt. Bovendien is er een grote uitbouw (dakkapel) voorzien dat daar helemaal niet kan. In dit project is de maximalisatie ten top uitgewerkt

2. Links van de bakkerij staan op die plaats twee gebouwen te koop bij immo FLOR die ook in de zone vallen. Hier is het gevaar dat mogelijke investeerders ook hier denken dat ze kunnen bouwen wat ze willen. (precedent). Op hun website staat wel aangegeven dat het in C-gebied ligt, maar er staat ook aangegeven dat het projectgrond met ontwikkelingspotentieel is. Bij de wettelijke informatie staat bij bouwvergunning: "Ja" en bij verkavelingsvergunning ook "ja". Dit is zeker niet heel duidelijk. Bovendien werd voor deze panden in de jaren 80 van vorige eeuw door de toenmalige eigenaars een aanvraag ingediend om er appartementen te plaatsen. Ruimtelijke Ordening Antwerpen gaf hiervoor negatief bindend advies. De appartementen zijn er toen niet gekomen. Ondertussen is er aan het wettelijke karakter van de grond niets gewijzigd en kunnen dus de bestaande huidige panden niet afgebroken of vervangen worden!

Na het in werking treden van het gewestplan diende een ambtenaar van Onroerend Erfgoed Antwerpen een advies te verstrekken over plannen. Dit advies was bindend en werd ook gehandhaafd. Dit heeft voor verschillende aanvragen in het gebied zonder problemen perfect gewerkt. Wat is er nu dan veranderd? Sinds het in werking treden van het "groenboek" en "witboek" van Geert Bourgeois dient Onroerend Erfgoed geen advies meer te geven. Deze bevoegdheid is overgedragen naar het gemeentelijk niveau. Dit wil dus zeggen dat een openbare dienst zichzelf bindend advies moet geven, wat alleen maar problemen kan opleveren??

Is er dan vroeger nooit een niet conform advies gegeven door de ambtenaar van Onroerend Erfgoed. Jawel. Over de aanvraag van Monnikenheide in de Kerkstraat was initieel door Ruimtelijke Ordening Antwerpen negatief advies gegeven omdat de nokhoogte niet conform was. Na belaging hebben zij nochtans hun advies aangepast. Soms moet een ambtenaar zijn carrière verkiezen boven zijn principes. Ook dit wordt nu door RO wel eens als precedent aangehaald. Ook de afbraak en de vervanging van de gebouwen Bemelmans op de hoek van de Bruelen naast het vroegere café Canada is niet gebeurd volgens de voorschriften in C-gebieden en zou wel eens een belangrijk precedent kunnen zijn, dat door RO zelf veroorzaakt is. Dergelijke zaken worden ook nooit op de GECORO (gemeentelijke adviescommissie Ruimtelijke Ordening) besproken.....

Ook het verhaal van de onderpastorie, die eigendom was van het Kerkfabriek, op het Kiekeboeplein is merkwaardig. Het kerkfabriek wenste aan dit gebouw verbouwwerken uit te voeren. Plotseling werd het bestaande gebouw afgebroken, zogezegd voor stabiliteitsproblemen. Tegelijkertijd werd reeds de kelder uitgegraven voor het bouwen van appartementen op dezelfde plaats. Om dit een aanvaardbare oplossing te geven werd de grond nadien door de gemeente overgekocht van het Kerkfabriek en heeft men er een dorpspleintje ingericht. De aanplanting werd toen nog ontworpen door Mark De Roover.

Soms denken we weemoedig terug aan "de goeien ouwen tijd....."

7. De plaatsnaamkunde van Zoersel (deel 12)

In Weetjes 4 stond deel één van de Plaatsnaamkunde in Zoersel. Dat was een inleiding op de alfabetische lijst van plaatsnamen die in de volgende afleveringen van de Weetjes zullen verschijnen.

Alfabetische lijst van de plaatsnamen in Zoersel – Letter H, deel 3.

Heimeulenweg

Huidige straatnaam

Heivelden

KWSA

Hellekes

Drengel, op Ferrariskaart vermeld, gerenoveerd, VHZ166

Hendrik Consciencelaan

Huidige straatnaam

Hendrikvoort

1840, (Noot: kaart met daarop vermeld 'Dest' en bijgeschreven 'Hendrikvoort'), MKH

Hendrikvoort 1845, Hendrickx fort, ABH, 1883, Hendrickx Voort, KWH, huidige straatnaam

Herentalsebaan

Huidige straatnaam door landbouwgrond te verkavelen zijn er veel bouwpercelen bijgekomen. De Herentalsebaan was vroeger een onbeduidend karspoor, ook 'Kerrestraet' genoemd, VHZ112

Hermans rijt

Item het meer gelegen bij Rietschot oft het Schriek, genaemt Hermans rijt, MKH p. 94

Hertendreef - Huidige straatnaam4

Het Klooster

Huidige straatnaam

Het Moer

Huidige straatnaam

Heybleukenstraat

Huidige straatnaam

Heybleukenstraat

Huidige straatnaam

Hoefijzer (het)

Dorp, smidse en herberg van voor 1752, omstreeks 1981 afgebroken om plaats te maken voor herberg 'De Lindekens' en in 2011 veranderd in taverne 'Lindelo'. We weten dat tussen 1752 en 1824 Jozef Bogaerts op deze smidse woonde', VHZ21-23

Hoekske (Het)

Einhoven, benaming voor perceel grond en de hoeve, op Ferrariskaart ingetekend, intussen verdwenen, VHZ157

Hoekstraat

Huidige straatnaam

Hoeve Ceulemans

Voorne, hoeve van voor 1795, VHZ33

Hoeve Joke Driesen

Einhoven, in 1795 vermeld, afgebrand in 1936 en heropgebouwd, gerenoveerd, VHZ162

Hoeve Nelles Herman

Salphensebaan Op de Ferrariskaart staat op die plek reeds een hoeve. De naam komt van de laatste bewoner. Het gebouw is verdwenen, VHZ98

Hoeve Taeymans

Salphensebaan, in de 18^e eeuw gebouwd waar nu de Maalstraat is en de weg naar het Zonneputteke uitkomt. Verdwenen, VHZ100

8. MUSEUM en DOCUMENTATIECENTRUM

Aangesloten bij Heemkunde Gouw Antwerpen vzw - nr. 1075

Secretariaat en briefwisseling: Bruno Verhavert - Zandstraat 117 – 2980 Zoersel

Tel. 03 312 20 00 en Heemhuisje 03 2980 854

Zetel en V.U.: Heemhuisje Schoolstraat 9 – Zoersel – Jan Denissen, Voorzitter

Email: heemkundige.kring.zoersel@zoersel.be en www.heemkundigekringzoersel.be

Museum open de derde zondag van elke maand (behalve op feestdagen) van 10 tot 17 uur. Inkom gratis.

Andere dagen kan ook mits aanvraag per e-mail 3 weken vooraf. Inkom is dan € 2,00 p/p met een minimum van € 20,00.

Archief geopend elke donderdagavond van 20 tot 22 uur. (behalve op feestdagen)

Lidmaatschap: Door overschrijving van de gepaste bijdrage op de HKZ-rekening

BE85 9796 2311 8406 met vermelding HKZ-lidgeld 2026.

Gewoon lid € 10,00 - Steunend lid € 17,50 - Ereid € 25,00. Veel dank aan onze trouwe leden die spontaan betaalden.

COPYRIGHT

Mogelijke geïnteresseerden, vrijwilligersorganisaties of verenigingen die voor één of andere publicatie onze teksten willen overnemen kunnen dit zonder probleem doen, mits ons hierover per mail in te lichten en mits bronvermelding in hun uitgave. Commercieel gerelateerde uitgaven vallen onder het copyright.